

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

בהמה ועיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל

(כ"א א') בעא מניה רב אויא סבא מרב הונא: בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל, מהו לשחטה ביום טוב?
אמר ליה: מותר.

א"ל: וכי מה בין זה לנדרים ונדבות (שחציין לו וחציין לגבוה ואסור לשחטן מפני חלק גבוה)?

(ומסיק) בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל מותר לשחטה ביום טוב, דאי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה.
אבל נדרים ונדבות אסור לשחטן ביו"ט, דכהנים כי קא זכו משולחן גבוה קא זכו (בחזה ושוק, והוא הדין לבעלים
בשאר הבשר, כעבד הנוטל פרס מבית רבו. נמצאת כל השחיטה לשם גבוה).

אמר רב חסדא: בהמה חציה של נכרי וחציה של ישראל, מותר לשחטה ביום טוב, דאי אפשר לכזית בשר בלא
שחיטה. עיסה חציה של נכרי וחציה של ישראל, אסור לאפותה ביו"ט, דהא אפשר ליה למפלגה בלישה.

מתיב רב חנא בר חנילאי: עיסת כלבים בזמן שהרועין אוכלין ממנה... נאפית ביום טוב (משום חלק הרועים)...
ואמאי? והא אפשר ליה למפלגה בלישה!

(ומתרץ) שאני עיסת כלבים הואיל ואפשר לפייסן בנבלה (ונמצאת כולה נאכלת לאדם).

(ומקשה) ומי אית ליה לרב חסדא הואיל?!¹ והא אתמר: האופה מיום טוב לחול, רב חסדא אמר: לוקה, רבה אמר:
אינו לוקה. רב חסדא אמר: לוקה, לא אמרינן הואיל ומקלעי ליה אורחים חזי ליה, השתא נמי חזי ליה. רבה
אמר: אינו לוקה, אמרינן הואיל!²

אלא לא תימא הואיל ואפשר, אלא כגון דאית ליה נבלה, דודאי אפשר לפייסן בנבלה.³

שיטות הראשונים

האופה מיו"ט לחול, האם אומרים הואיל: דעת רב חסדא דלוקה, דלא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחין, חזי ליה.
ורבה אמר אינו לוקה, אמרינן הואיל.⁴ ופסקו רי"ף, רמב"ם, רא"ש, ורוב הפוסקים, כרבה, דאמרינן הואיל. ודעת רבינו
אפרים, רז"ה, ותוספות שהלכה כרב חסדא.⁵

¹ סוף סוף מפרנס הכלבים ממנה, שהרי אין לו נבלה, ומשום אסמכתא דהואיל ואילו היה לו נבלה, קא שרית ליה! רש"י.
² וכתב הרשב"א (חי'): הוא הדין דהוה מצי למפרך: ואפילו לרבה דאית ליה הואיל, לכתחלה מי שרי? אלא דכיון דאקשי מדרב חסדא
לרב חסדא לא חש לקושיא אחריתי.
³ כתב הרשב"א (חי'): ואיכא למידק דמכל מקום לצורך כלבים ואדעתא דכלבים הוא אופה! ויש לומר דהתירו כאן כמו שהתירו
במסוכנת, באיפשר לו לאכול כזית מבית שחיטתה. וראה להלן.
⁴ וכתבו תוספות (פסחים מ"ו ב', ד"ה רבה) דאם אופה סמוך לשקיעת החמה שאפילו יבואו אורחים אין שהות ביום לאוכלו, אף לרבה
לא אמרינן הואיל.
⁵ מקורות: סיעה א' - רי"ף (ביצה י ב בדפיו; פסחים טו א בדפיו). רמב"ם (הל' שביתת יום טוב, א, טו). עיטור (עשרת הדיברות, הל' יום
טוב, מחלוקת יד). סמ"ג (לאוין עה). ראבי"ה (ביצה ס' תשנה). רמב"ן (פסחים, מלחמות, יד ב ברי"ף). רשב"א (עבוה"ק בא, עמ' קד).
רא"ש (ביצה ב, טו; פסחים ג, ו). מהר"ם חלוואה (פסחים מ"ח א', ד"ה ולענין). ר"ן (ביצה י ב ברי"ף, ד"ה בעי). סיעה ב' - רבינו אפרים

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי
השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שאני עיסת כלבים הואיל ואפשר לפייסן בנבלה: למסקנה אמרינן, דאף לרב חסדא אפשר לאפות עיסת הכלבים, וכגון דאית ליה נבלה. וכתבו בעל העיטור והרשב"א דלדין דאית לן הואיל, אפילו אין לו נבלה מותר, הואיל ואפשר שתזדמן לו. וכן נראה מסתימת הרמב"ם⁷.

בהמה חציה של גוי וחציה של ישראל, מותר לשוחטה ביום טוב: הרא"ש כתב, ובהמה, אפילו הן שתיים (והם שותפים בשתייהן), אי אפשר למיפלג, לפי שאינן שוות⁸ וכן כתבו ראשונים. וכן פסק השו"ע⁹.

עיסה חציה של נכרי חציה של ישראל, אסור לאפותה ביום טוב: דאפשר למיפלגה בלישה. דעת רבינו יואל, ראבי"ה, ור"ן (תירוץ ב'), דבתנור אחד שרי לאפותה, מטעמא דרבי שמעון בן אלעזר דאמר (י"ז א') שהפת נאפית יפה בזמן שהתנור מלא. ורב חסדא לא אסר אלא בעיסה מרובה שיש בה יותר ממילוי תנור. ודעת תוספות, דלא שרי מהאי טעמא, אלא כשכל הפת של ישראל, שהרשות בידו לאכול כל אחד ואחד, ועוד דלמא מקלעי ליה אורחים. אבל לרבות בשל גוי, לא. וכן דעת רא"ה, ומאירי. והשו"ע סתם לאסור, ומשמע גם בתנור אחד¹⁰.

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תצח)

יא. בהמה, חציה של גוי וחציה של ישראל, יכולים לשחטה ביום טוב; ואפילו יש להם שתיים, יכול לשחט שתייהן.

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקו)

ו. היה לו קמח או עסה בשתפות עם הגוי, אסור לאפותה ביום טוב אלא יחלקנה ויאפה את שלו.

(הו"ד ברמב"ן). רז"ה (מאור פסחים, טו א ברי"ף). תוספות (ביצה ב' ב', ד"ה והיה).

⁶ והר"ן כתב: ואמרינן בגמרא דדוקא בדאית ליה נבלה הוא דשרי, מפני שיכול לפייס הכלבים בנבלה. והתקשה הב"י בדבריו, דהא כי אמרינן הכי בגמרא היינו למאן דלית ליה הואיל, ומאחר דקיי"ל כמאן דאית ליה הואיל, אם כן אפילו אין לו במה לפייסן שרי. ותירץ, על פי דברי הר"ן עצמו לעיל מיניה (י ב ברי"ף, ד"ה אמר רב חסדא), דאפילו מאן דאית ליה הואיל היינו לענין חיוב מלקות, אבל מכל מקום איסורא מיהא איכא. וראה מש"כ לעיל בהערה, בשם הרשב"א (בחי'דושי).

⁷ השו"ע כתב שאסור לאפות ולבשל לצורך כלבים, ולא הזכיר דין אפיית עיסת כלבים בזמן שהרועים אוכלים ממנה. והרמ"א כתב שמותר להרבות בשביל הכלבים באותה קדירה שמבשל בה לעצמו, אפילו אם אין לו דבר אחר שיוכל לתת לכלבים (על פי ביאור הגר"א, עיי"ש). וכתב המשנ"ב (ס"ק כב): 'ועיין בביאור הגר"א שמפרש דברי הרמ"א דרצה לומר, דאם היה לו דבר אחר במה לפייסן, אפילו קדרה אחרת שרי להרבות בשבילן אם המאכל הזה ראוי לעצמו, דאז חשבינן כאלו מבשל לצורך עצמו. וכן מפרש המג"א את דעת הרמ"א, וכן מבואר בדרכי משה. אמנם במג"א מוכח דלדינא דעתו כדעת המהרש"ל, דבקדירה אחרת בשבילן אסור בכל ענין, דבזה מוכח דהבישול שלא לצרכו הוא'. עיי"ש. מקורות: רמב"ם (שביתת יום טוב, א, יד). בעל העיטור (ח"ב, הל' יום טוב, מחלוקת י"ז). רשב"א (עבוה"ק בית מועד ג,א, עמ' ג). ר"ן (י ב ברי"ף, ד"ה תניא).

⁸ ובביאור שאינן שוות כתב ב"י, שאע"פ שהן שוות בדמיהן אם אינן שוות לגמרי כגון שזו גדולה וכחושה וזו שמנה וקטנה, שזה יכול לומר אי איפשי ליקח כל חלקי בכחושה או אי איפשי ליקח כל חלקי בקטנה, ולפיכך יכול לשחטה ביום טוב. ולכן סתם הרא"ש וכתב לפי שאינן שוות ללמד שאע"פ שהן שוות בשום ענין, כיון שאינן שוות לגמרי, אי אפשר למיפלגניהו. ועיי"ש. וראה ט"ז (ס"ק י), ומשנ"ב (ס"ק סא).

⁹ או"ח תצח, יא. מקורות: רא"ש (סי' יג). כלבו (סי' נח).

¹⁰ או"ח תקוו. וכן כתב המשנ"ב (ס"ק לד), דאפילו בתנור אחד, ואפילו בתנור קטן, וכדעת תוספות, רא"ה, ומאירי. ועיי"ש, ובשעה"צ (ס"ק נו). מקורות: ר"ן (י ב ברי"ף, ד"ה אמר). תוספות (כ"א א', ד"ה עיסה). רבינו יואל (הו"ד במרדכי).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות הש"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

נתיבי הלכה - הדף היומי
השתלשלות ההלכה מהדף
עד השולחן ערוך

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אפיה ביום טוב עבור נכרים

(כ"א א') בעו מיניה מרב הונא: הני בני באגא (ישראל הדרים בכפרים) דרמו עליהו קמחא דבני חילא (המלך הטיל עליהם לאפות ולבשל לבני חילו אנשי מלחמתו), מהו לאפותה ביו"ט?

אמר להו: חזינא, אי יהבי ליה רפתא לינוקא ולא קפדי, כל חדא וחדא חזיא לינוקא ושרי. ואי לאו, אסור.¹¹
(ומסיק) תנאי היא, דתניא: "אַךְ אֶשֶׁר יֶאֱכַל לְכֹל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם."¹² ממשמע שנאמר "לכל נפש", שומע אני אפילו נפש בהמה במשמע, כענין שנאמר¹³ "וּמִכָּה נֶפֶשׁ בְּהֵמָה יִשְׁלַמְנָה"? תלמוד לומר "לָכֶם", לכם ולא לכלבים, דברי רבי יוסי הגלילי. רבי עקיבא אומר: אפילו נפש בהמה במשמע. אם כן מה תלמוד לומר "לָכֶם"? "לכם ולא לגויים. ומה ראית לרבות את הכלבים ולהוציא את הגויים? מרבה אני את הכלבים שמזונותן עליך, ומוציא אני את הגוים שאין מזונותן עליך.

(כ"א ב') ופליגא דרבי יהושע בן לוי (הא דרב הונא דלעיל דאמר אי כי יהבינן רפתא לינוקא כו'), דאמר רבי יהושע בן לוי: מזמנין את הנכרי בשבת, ואין מזמנין את הנכרי ביום טוב, גזרה שמא ירבה בשבילו. רב אחא בר יעקב אמר: אפילו בשבת נמי לא (מזמנים את הנכרי), משום שיורי כוסות (של יין ששרה בהן פתו, ומטלטלן השמש להצניע הכוס).

מרימר ומר זוטרא כי הוה מקלע להו נכרי ביום טוב, אמרו ליה: אי ניחא לך במאי דטריחא לן, מוטב. ואי לא, טריחא יתירא אדעתא דיך לא טריחין.

שיטות הראשונים

בני באגא דרמו עליהו קמחא דבני חילא, מהו לאפותה ביום טוב: מסיק רב הונא, חזינא אי יהבי ליה ריפתא לינוקא ולא קפדי, כל חדא וחדא חזיא לינוקא, ושרי. ופסקו רמב"ם וראב"ד כן. ורי"ף ורא"ש כתבו דליתא להא דרב הונא, אלא בין כך ובין כך אסור, דאמר רבי יהושע בן לוי, אין מזמנין את הגוי ביום טוב, גזירה שמא ירבה בשבילו.¹⁴ והשו"ע פסק כרמב"ם.¹⁵

לכם ולא לכלבים: כתבו רי"ף ורא"ש, דהלכתא כרבי יוסי הגלילי, דאסר לאפות לכלבים.¹⁶ וכן פסקו רמב"ם, סמ"ג,

¹¹ רש"י פירש דפליג אההיא דלעיל דרב חסדא דקאמר עיסה חציה של נכרי וכו' דאפשר למפלגה בלישה. ואומר ר"י דלא פליגי. דשאני עיסה דחציה של נכרי וחציה של ישראל דישאל מצי למפלגה ולאפות חלקו אבל הכא מיירי שהיה הקמח (שייך) לבני חילא, אלא שטורח אפייה הוה רמי אבני באגא. הלכך לא היו יכולין ליקח כלל מן הקמח קודם האפייה לאפותו לצורך התינוק. אבל אח"כ שאפו בשביל החיל אז לא קפדי (משום טורח האפייה). תוספות (ד"ה חזינן). וכן השו"ע פסק כרב חסדא (תקונו) וכרב הונא (תקיב). ראה להלן.

¹² שמות, פרשת בא, יב, טז.

¹³ ויקרא, פרשת אמור, כד, יח.

¹⁴ מדקאמר (כ"א ב') ופליגא דרבי יהושע בן לוי, והם מפרשים דאהא דרב הונא קאי. וכן פירש רש"י.

¹⁵ או"ח תקיב.ב. מקורות: רי"ף (י ב). רמב"ם וראב"ד (שביתת יום טוב א, יד, והשגות). רא"ש (ס' יד).

¹⁶ דסתם לן תנא כוותיה, דתנן עיסת הכלבים (דוקא) בזמן שהרועים אוכלין ממנה נאפית ביום טוב.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

רמב"ן, רשב"א, ור"ן. אמנם רז"ה, ראב"ן, רשב"ם, רי"ד, ראב"ה, וריא"ז, פסקו להקל, כרבי עקיבא, דאמר אפילו נפש בהמה במשמע.¹⁷ והשו"ע פסק כרי"ף וסיעתו.¹⁸

האכלת עבדיו ושפחותיו הכנענים, בבית ישראל: כתבו רוב ככל הראשונים שמותר לישראל להאכיל עבדיו ושפחותיו הכנענים, ולא חיישינן למידי.¹⁹ והאגודה הביא דעת תוספות שאסרו, 'אך שיבשלו ויאפו הם עצמם מה שיאכלו.' והשו"ע פסק כרוב הראשונים.²⁰

האם מותר לבשל עבור עבדיו ושפחותיו אף בקדירה אחרת: כתב המרדכי, 'ופסק ראב"ה דהוא הדין שפחות שלנו, כיון דאפשר לפייסנהו במידי אחרינא שרי, דקיי"ל כרבה דאית ליה הואיל. ועוד, דמזונתם עלינו. ונראה לי, דוקא באותו תנור ובאותה קדירה.' וכן פסק הרמ"א.²¹

דין האכלת שליח גוי שנשלח לישראל: כתב הרא"ש אם נשלח שליח גוי לישראל ביום טוב, מותר להאכילו ביום טוב. וכן פסק השו"ע. וביאר הרמ"א, שאף שבעבדו מותר להרבות באותה קדירה שמבשל לעצמו, אבל לגוי בכל ענין אסור להרבות בשבילו.²²

גוי שבא מאליו האם צריך לומר לו משהו: כתב רמב"ם שאם בא גוי מאליו, אוכל עמהן מה שהן אוכלין שכבר הכינוהו. ואין צורך בשום אמירה.²³ ורשב"א כתב שהאמירה מעכבת.²⁴ והשו"ע פסק כרמב"ם.²⁵

¹⁷ כדקיימא לן, עירובין מ"ו ב', הלכה כרבי עקיבא מחבירו.

¹⁸ אור"ח תקיב"ג, מקורות: רא"ש (ס"ל טו). רמב"ם (שביתת יום טוב א, יד). סמ"ג (לאוין עה). רמב"ן (מלחמות י ב ברי"ף, ד"ה אמר). רשב"א (עבוה"ק בית מועד ש"ג סי' א). ר"ן (י ב, ד"ה הילכך). רז"ה (י ב ברי"ף). ראב"ה (ח"ג, הלכות יום טוב סימן תשנה). רי"ד (ביצה כ"א א', ד"ה תנן התם). ראב"ן (ביצה, ד"ה בהמה חציה). רשב"ם (הו"ד בהגהות מיימוניות). הגהות מיימוניות (הל' יום טוב, א, יג, אות ח).

¹⁹ דלא אסר רבי יהושע בן לוי אלא לזמן את הנכרי שהוא חפץ ביקרו ומרבה לו מנות, וחייש שמא יבשל קדירה לבדה שלא היה מבשל בה אם לא בשביל הנכרי. דאי לא הירבה בשביל הנכרי, אלא בקדירה שהוא מבשל בה, ליכא חשש איסור זה, והא ליכא למיחש בעבדים ושפחות שבבית ישראל. רא"ש. וכעין זה כתב הר"ן. והוסיף: "ומיהו משמע דלהרבות בפת בשבילן אסור, אלא בדאית ליה מידי אחרינא דאיפשר לפרנסיהו ביה, וכדאמרינן בעיסת הכלבים (כ"א א').". וכן כתב הגהות מיימוניות ד"כיון דאיפשר לפייסנהו במידי אחרינא, שרי."

²⁰ אור"ח תקיב"ג, מקורות: ראב"ה (הו"ד במרדכי ואגודה). רא"ש (ס"ל יד). ר"ן (י ב ברי"ף, ד"ה ואין מזמנין). רשב"א (עבוה"ק, גא, עמ' ג). הגהות מיימוניות (הל' שביתת יום טוב, א, יג, אות ט). מרדכי (ס"ל תרעט). אורחות חיים (הל' יו"ט אות יא). תוספות (ביצה כ"א א', ד"ה עיסה). אגודה (ביצה, פ"ב, ס" כט).

²¹ אור"ח תקיב"ג, ב' דרכי משה' הבין שהמרדכי פליג על ראב"ה שהתיר לבשל לעבדו משום שאפשר לפייסו, שהרי מטעם זה מותר אפילו בקדירה אחרת! והכא לא התירו בעבדו אלא רק להוסיף בקדירתו שלו. ולכן כתב המרדכי דהכא מותר אפילו אם אי אפשר לפייסו, ומטעם שריבוי התבשיל בקדירה משביח הבשר (כמו שאמרו, י"ז א', ממלאה אשה וכו', אע"פ שאינה צריכה אלא לחתיכה אחת). ודוקא באותו תנור ואותה קדירה. עיי"ש. נמצא (לפי הדרכי משה), למרדכי, באותה קדירה מותר אפילו בלא אפשר לפייסו. ובאפשר לפייסו, אפילו בקדירה אחרת. וכן פסק הרמ"א (וראה משנ"ב ס"ק יב). ולראב"ה, גם באותה קדירה אסור להרבות בלי הטעם דאפשר לפייסנהו. ובביה"ל (ד"ה ומותר) כתב שמדברי הרשב"א משמע כראב"ה (וראה עבוה"ק הוצ' מוה"ק, הערת הרב צימבליסט ס"ק ב, שהאריך לחלוק על זה). מקורות: מרדכי (ס"ל תרעט). רשב"א (עבוה"ק גא).

²² אור"ח תקיב"ג, וביאר המשנ"ב (ס"ק יא), דבעבדו ושפחתו אפילו אם מרבה בקדירתו לכתחלה בשבילם, שרי, כיון דחד טרחא הוא ולא חיישינן בדידהו שמא יבשל קדירה אחרת בשבילם (אך צריך לזהר שלא יאמר בפירוש שמבשל בשבילם); אבל בגוי הבא מאליו, שהוא מכובד אצלו, דוקא כשנותנו ממה שהכין עבור עצמו. אבל להרבות בשבילו, אפילו בקדירה אחת, אסור, דחיישינן שמא יבשל עבורו לבד עוד בקדירה אחרת. מקורות: רא"ש (ס"ל יד; וכן במועד קטן, פרק מי שהפך, ס"ל יב). ור' הגהות מיימוניות (הל' שביתת יום טוב, א, יג, אות ט) ור"ן (י ב ברי"ף, ד"ה בעי).

²³ וכתב הרב המגיד שדקדק כן ממה שאמרו אין מזמנין את הגוי, ולא אמרו אין מאכילין את הגוי, משמע שלא אסרו אלא במזמנין

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

הזמנת גוי לאחר שהכין כל צרכי הסעודה: כתב התניא, דאחר שתיקן כל צרכי סעודה, סמוך לסעודה, מותר להזמינו. ומהרמב"ם משמע דלהזמינו בכל גווני אסור.²⁶

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקיב)

- א. אין מבשלים לצורך גוי ביום טוב, לפיכך אסור להזמינו שפמא ירבה בשבילו; ודוקא להזמינו, הגה: לביתו, אבל לשלח לו לביתו על ידי גוי, שרי (הגהות מימוני פ"א בשם אור זרוע); אבל עבדו ושפחתו, וכן שליח שנסתלח לו, וכן גוי שפא מאליו, מתר להאכילו עמו ולא חיישינן שפמא ירבה בשבילו. הגה: ומתר להרבות בשביל עבדו ושפחתו באותה קדירה שמבשל בה לעצמו, (מרדכי פ"ב דביצה), אבל לשאר גוי, בכל ענין אסור (או"ח ותוספות). וישאל האופה בתנור של גוי וצריך לתת לו פת אחד, לא ייחד לגוי אחד קדם אפיה, דאז אופה של גוי, אלא יאפה סתם ויתן לו אחר כך אחד (כל בו).
- ב. בני החיל שנתנו קמח שלהם לישראל לאפות להם פת, אם אינם מקפידים כשישראל נותן ממונו לתינוק, מתר לאפות להם.
- ג. אסור לבשל ולאפות לצורך כלבים, אבל מתר לטלטל מזונות ולתן לפניהם. הגה: ומתר להרבות בשביל הכלבים באותה קדירה שמבשל בה לעצמו, אפלו אם יש לו (ביאור הגר"א, ס"ק ט: אפילו אם אין לו. כן צריך לומר. וכן כתב מגן אברהם) דבר אחר שיוכל לתן לכלבים אם היה רוצה (בית יוסף בשם הר"ן והירושלמי).

עשיית מדורה וחימום מים ביום טוב

(כ"א ב') משנה: בית שמאי אומרים: לא יחם אדם חמין לרגליו (לרחוץ רגליו). שכן אוכל נפש התיר הכתוב, ולא להבעיר אש בשביל רחיצה), אלא אם כן ראויין לשתיה.²⁷ ובית הלל מתירין.
(המשך משנה): עושה אדם מדורה ומתחמם כנגדה.
איבעיא להו: האי מדורה מאן קתני לה?

אותו, אבל בבא מאליו אין לחוש.

²⁴ כדאמרינן בגמרא, מרימר ומר זוטרא כי הוה מקלע להו נכרי ביו"ט, אמרו ליה: אי ניחא לך במאי דטריחא לן, מוטב. ואי לא, טריחא יתירא אדעתא דידך לא טריחין.

²⁵ או"ח תקיב,א (במשנ"ב, ס"ק י, הביא דברי הרשב"א, והוסיף תנאי, שהאורח הוא אדם חשוב וראוי לכבוד, ומשום כך חוששים שמא ירבה בשבילו, וכתב בשעה"צ שמקורו ברשב"א. ואכן, כן משמע קצת בטור, אבל בדברי רשב"א אין חילוק בין סתם אדם לחשוב, וצ"ב). והמשנ"ב (ס"ק י) כתב שהט"ז הכריע להלכה, שאם בא מאליו, והישראל נותן לו לאכול בלי הזמנה והפצרה שיאכל אצלו, מותר, דאין חשש שמא ירבה. אבל אם מפציר בו שיאכל אצלו, אע"פ שבא מאליו, חיישינן שמא יבשל לו קדירה אחרת. מקורות: רמב"ם (שביתת יום טוב, א"ג). רשב"א (עבוה"ק בית מועד ש"ב ס"י ב). ור' פיסקה הבאה.

²⁶ דברי התניא העתיק במג"א (תקיב, ס"ק ב) להלכה. והוסיף המג"א, דנראה דווקא שלא היה דעתו עליו קודם סעודה, כגון שהגוי בא אליו סמוך לסעודה. והמשנ"ב (ס"ק ג) לא העתיקו, וביאר, משום דמדברי הרמב"ם שכתב בגוי שבא מאליו אחר שהכינו הסעודה שמותר, משמע דלהזמינו אסור בכל גווני.

²⁷ כתבו תוספות (ד"ה לא יחם), ואם תאמר, מאיזה טעם שרו בית שמאי ואפילו ראויין לשתיה, הא לית להו מתוך! ויש לומר דמיירי כגון ששותה ומרבה לרחוץ רגליו. והכי איתא בהדיא בירושלמי, דלבית שמאי צריך לשתות מהן, ובית הלל מתירין.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

תא שמע, בית שמאי אומרים: לא יעשה אדם מדורה ויתחמם כנגדה. ובית הלל מתירין.

שיטות הראשונים

טעם היתר עשיית מדורה וחימום מים לרחיצה: הרמב"ם פירש טעמייהו דבית הלל, שזה שנאמר "לְכָל נֶפֶשׁ", כולל כל הנאות הגוף. ורמב"ן ור"ן ביארו, דמתוך שהותרה הבערה לצורך, הותרה נמי שלא לצורך.²⁸ ודעת היראים, דטעמייהו דכתיב "אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ", ואמרינן בפסחים (כל שעה, כ"א ב') כל מקום שנאמר "לא יֵאָכֵל", אכילה והנאה במשמע.²⁹

האם לבית הלל מותר לחמם מים לצורך כל גופו: כתבו רי"ף, רמב"ם, תוספות, רשב"א, ור"ן, דדוקא חמין לרגליו הוא דשרו בית הלל; אבל כל גופו, לא.³⁰ וכן פסק השו"ע.³¹

איסור חימום מים לרחיצת כל גופו מהתורה או מדרבנן: דעת תוספות ומרדכי, שחימום לרחיצת כל גופו אסור מדאורייתא, דאינו דבר השוה לכל נפש.³² ודעת הרמב"ן, דשוה לכל נפש,³³ ואיסורו מדרבנן בלבד. וכן נראה מדברי רי"ף ורמב"ם.^{34,35}

רחיצת כל גופו במים שהוחמו בערב יו"ט: דעת גאונים, רי"ף, רמב"ם, סמ"ג, ור"ן, דביום טוב שרי לרחוץ כל גופו בחמין שהוחמו מערב יום טוב.³⁶ ודעת תוספות הסוברים דלהחם חמין ביום טוב לרחיצת כל הגוף מדאורייתא אסור, בחמין שהוחמו מערב יום טוב נמי אסור לרחוץ בהם כל גופו.³⁷ וכן כתב האגור בשם רשב"א לאסור. והשו"ע התיר לרחוץ (לא במרחץ). והרמ"א אסר בכל עניין.³⁸

²⁸ ומשמע דטעמא דכולהו משום דאית להו לבית הלל מתוך שהותרה מלאכה לצורך אוכל נפש הותרה לשאר הנאות דגוף, והוא שתהא הנאה דומיא דאכילה, שוה לכל נפש, כדאיתא בכתובות (ז' א'). ובית שמאי לית להו מתוך שהותרה מלאכה לצורך הותרה נמי שלא לצורך. רמב"ן.

²⁹ ודוקא הנאה השוה לכל נפש, דכתיב 'לכל נפש', אבל הנאה שאינה שוה לכל נפש, אסורה. יראים. מקורות: רמב"ם (פיה"מ, ביצה ב, ד). רמב"ן (חי' שבת ל"ט ב', ד"ה הא דתנן). יראים (ס"ל שד). ר"ן (ביצה יא א ברי"ף).

³⁰ וראה להלן, בפסקה הבאה, מחלוקת ראשונים בטעם הדבר.

³¹ או"ח תקיא, ב. וכתב הרב המגיד דאפילו אינו רוחץ גופו בבת אחת אלא אבר אבר, אסור, כך מפורש בפרק כירה (שבת מ' א') ומוסכם. וכן פסק השו"ע. מקורות: ראה פסקה הבאה.

³² דאינו ראוי אלא לבני אדם מעוגנים. וכמבואר בפרק קמא דכתובות (ז' א') שכשאינו שווה לכל נפש, לא הותר ב'מתוך'.

³³ וכל שכן הוא, דהנאת כל הגוף דמיה לאכילה ושתייה טפי מהנאה דאבר אחד; רמב"ן. ועל דברי תוספות כתב: ואלו דברי נביאות הן, שרחיצת כל הגוף תאסר, וזיעה תהא מותרת ורחיצת מקצת הגוף נמי מותרת! ואדרבה, הנאת כל הגוף טפי צריכא וטפי שריא דומיא דמדורה!

³⁴ זה לשון הרמב"ם: "רחיצה וסיכה הרי הן בכלל אכילה ושתייה, ועושים אותן ביום טוב, שנאמר: "אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ" - לְכָל שֶׁבְצֶרֶךְ הגוף. לְפִיכָךְ מְחַמֵּין חֲמִין בְּיוֹם טוֹב וְרוֹחֵץ בָּהֶם פָּנָיו יְדָיו וְרַגְלָיו; אֲבָל כָּל גּוּפוֹ אֲסוּר, מִשּׁוֹם גְּזֵרַת מֶרְחָץ." וכן דייק הר"ן מדבריהם.

³⁵ ובב"י (או"ח תקיא, ב) הביא דברי תוספות בלבד, ולא הזכיר דברי הסיעה השניה. וכן המשנ"ב (ס"ק י) סתם כדברי תוספות. ובשעה"צ (אות ט) הביא שדעת הרמב"ם והגאונים דהוא מדרבנן. עיי"ש. מקורות: תוספות (שבת ל"ט ב', ד"ה ובה). מרדכי (ביצה ס"ל תרפ). ר"ן (שבת, יח ב ברי"ף, ד"ה תניא כוותיה; ביצה, יא א ברי"ף). רמב"ן (חי' שבת ל"ט ב', ד"ה הא דתנן ב"ש). רמב"ם (הל' שבייתת יו"ט א, טז). תוספות (ביצה כ"א ב', ד"ה לא). רשב"א (עבוה"ק, גה, עמ' לה; חי' שבת ל"ט ב', ד"ה ובית הלל).

³⁶ דלאו דבר שחייבין עליו משום שבות ולא משום רשות ולא משום מצוה, אלא גזירה היא, וכי גזרי בשבת, אבל ביום טוב, לא.

³⁷ גזירה ערב יום טוב אטו יום טוב, כי היכי דגזרינן (שבת ל"ט ב') ערב שבת אטו שבת.

³⁸ או"ח תקיא, ב. דסבירא ליה דאין חילוק בין שבת ליום טוב, ואסור רחיצה (שנכנס בגופו למים) ביום טוב כמו בשבת (ודוקא כל גופו כאחד, אבל אבר אבר לכולי עלמא מותר לרחוץ. כן כתבו רשב"א וריטב"א). ואפילו להשתטף (ששופך מים על גופו ואינו נכנס למים) באותן חמין אסור לדעה זו (הגר"א ושאר אחרונים). מיהו לענין תינוק גם לדידהו מקילינן ביום טוב יותר מבשבת, ומותר לרחצו

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

חימום מים עבור תינוקות ביום טוב: כתב המרדכי בשם רבינו יהודה דמותר לרחוץ תינוק קטן, כדאיתא בפרק בתרא דיומא (ע"ח ב') דתינוקות מותרין ברחיצה וסיכה ביום הכפורים, דכל מידי דאית ביה רביתא לתינוק לא גזרו ביה רבנן. והמרדכי כתב דצ"ע, כי נראה דלא גזרו על תינוק לרחוץ, אבל אסור לגדול לעשות הבערה לצורך שום רחיצה, דהא אין שוה לכל נפש. וכתב הכלבו דמותר להחם הרבה מן המים, דומיא דממלאה אשה קדירה בשר (ביצה י"ז א.)³⁹ ופסק הרמ"א כמרדכי וכלבו.⁴⁰

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקיא)

- מִתֵּר לְעִשׂוֹת מְדוּרָה לְהִתְחַמֵּם בְּנִגְדָה. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹמְרִים דְּאִסוּר לְהַחֵם בֵּית הַחֹרֶף בְּיוֹם טוֹב, דְּלִפְעָמִים אֵין הַקָּר גָּדוֹל וְאֵינוֹ אֶלָּא לְמַפְנָקִים, וְהוּוּ כְּמִרְחֵץ וּמְגַמֵּר דְּאִסוּר (בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם תְּשׁוּבָה אֲשֶׁכְּנִזִּית), וְנִהְיֶה לְהַקֵּל.
- מִתֵּר לְהַחֵם בְּיוֹם טוֹב מִיֵּם לְרִחֹץ יָדָיו אֶבֶל לֹא כָּל גּוֹפּוֹ, וְאֶפְלוּ אֵינוֹ רוֹחֵצוֹ בְּבַת אַחַת. הַגָּה: אֶבֶל מִתֵּר לְרִחֹץ תֵּינוּק בְּמִים שֶׁחֲמָו עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם טוֹב (מְרַדְכִי פ"ב), אֶבֶל אִסוּר לְחַמֵּם לְצָרְכוֹ אֶפְלוּ עַל יְדֵי גוֹי (מֵהַר"א מְפָרָאג), אֶבֶל כְּשֶׁצָּרִיךְ לָהֶם לְבַשֵּׁל אוֹ לְהַדִּיחַ, אִזּוּ מִתֵּר לְהַרְבּוֹת בְּשִׁבִּילוֹ (כָּל בּו). וְדִין חֲמֵי טְבָרְיָה כְּמוֹ בְּשֶׁבֶת, כְּדֹאִיתָא סִימָן שְׁכ"ו (בֵּית יוֹסֵף). אֶבֶל בְּמִים שֶׁחֲמָו מִעֶרֶב יוֹם טוֹב, מִתֵּר לְרִחֹץ כָּל גּוֹפּוֹ אֶפְלוּ כְּאַחַד; מֵיהוּ דְּזֻקָא חוּץ לְמִרְחֵץ, אֶבֶל בְּמִרְחֵץ אִסוּר. הַגָּה: וְיֵשׁ אוֹסְרִים בְּכָל עֲנָו, וְכֵן נוֹהֲגִין, (טוֹר וְהָרָא"ש).

הטמנת חמין לכתחילה ביום טוב

(כ"א ב') **משנה:** שלושה דברים רבן גמליאל מחמיר כדברי בית שמאי: אין טומנין את החמין לכתחלה ביום טוב וכו'.

היכי דמי? אי דאנח עירובי תבשילין, מאי טעמא דבית שמאי? ואי דלא אנח עירובי תבשילין, מאי טעמא דבית הלל?

אמר רב הונא: לעולם אימא לך שלא הניח עירובי תבשילין, וכדי חייו שרו ליה רבנן.

ורב הונא לטעמיה, דאמר רב הונא: מי שלא הניח עירובי תבשילין, אופין לו פת אחת, ומבשלין לו קדרה אחת, ומדליקין לו את הנר. משום רבי יצחק אמרו: אף צולין לו דג קטן.

(כ"ב א') **תניא** נמי הכי: מי שלא הניח עירובי תבשילין אופין לו פת אחת, וטומנין לו קדרה אחת, ומדליקין לו את הנר, ומחמין לו קיתון אחד, ויש אומרים: אף צולין לו דג קטן.

אפילו בחמין שהוחמו ביום טוב וכנ"ל, וכל שכן בחמין שהוחמו מערב יום טוב. וכו' עיי"ש. משנ"ב (תקיא, ס"ק יח). מקורות: רי"ף (ביצה יא א). ר"ן (ביצה יא א, ד"ה ועושה). רא"ש (שבת פ"ג ס' ז). תוספות (שבת ל"ט ב', ד"ה וב"ה). אגור (סי' תרטז). רשב"א (שו"ת ח"ד ס' י). סמ"ג (לאוין עה). רמב"ם (שביתת יום טוב א, טז).

³⁹ ועל זה הורו חכמים הראשונים במקום שיש תינוק שיש צורך לרחוץ כל גופו, שנותנים מים הרבה להחם להדיח הקערות, ומן השיריים רוחצים גוף התינוק.

⁴⁰ או"ח תקיב, מקורות: מרדכי (סי' תרפ). כל בו (סי' נח).

הגיליון מבוסס על ספרי "נתיבי הלכה" על מסכתות השי"ס:
בהסכמת הרבנים הגאונים: הרב שריה דבליצקי זצ"ל,
ויבדלחט"א הרב אשר וייס
והרב שריאל רוזנברג שליט"א.
הארות והערות יתקבלו בברכה.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

רבא אמר: לעולם שהניח (עירוב תבשילין), ושאני הטמנה, דמוכחא מילתא דאדעתא דשבתא קעביד.

שיטות הראשונים

לעולם שלא הניח עירובי תבשילין וכדי חייו שרו ליה: דעת רא"ש ור"ן, שאם אין אחרים שעירבו, משום כדי חייו התירו לו לעשות דבר מועט. ודעת רז"ה, מהר"ם, ורשב"א, שאף אם יש שם אחרים, אלא שלא רצה להקנות להם קמחו, רשאי לאפות לעצמו.⁴¹ ורי"ף ורמב"ם השמיטו האי מימרא דרב הונא.⁴² והשו"ע כתב בשם יש אומרים כרא"ש.⁴³

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות יום טוב, סימן תקכז)

כ. מי שלא ערב... ואם אין שם אחרים שעירבו יש אומרים שמתר לאפות בצמצום פת אחד ולבשל קדרה אחת ולהדליק נר אחד. הגה: ואם הניח עירוב ולא הזכיר המלאכות בהדגיא, אלא אמר: בדין יהא שרי לן למעבד כל צרפנא, הוי כמי שלא ערב כלל (אור זרוע)...

⁴¹ זה לשון מהר"ם: ועוד נראה לי אפילו איכא אחריני שעירבו שרי איהו למיעבד כל הני לנפשיה, ואף על גב דאפשר באחרים ובאקנויי קמחו לאחרים. חדא, דלא אשכחן פלוגתא (=חילוק/חלוקה) בהכי אלא לגמרי שרי משום כדי חייו. ועוד בידי ראייה פשוטה מתוספתא דביצה בפרק ב' (ה"ב): הרי ששכח ולא עירב, עירבו אחרים, מותרים לעשות לו או משלו או משלהם בהקנאה, אם בא לעשות יותר מכדי חייו. אבל דבר מועט יכול לעשות, אפילו הוא כגון הדלקת הנר ומילוי מים. ולכאורה הוא הדין פת אחת וקדירה אחת, דהא הדלקה מנה בהדייהו כי שרית ליה משום כדי חייו. עכ"ל.

⁴² וכתב ב"י: ונראה דטעמא דהרי"ף והרמב"ם הוה משום דרבא (כ"ב א') אוקי מתניתין בשהניח עירובי תבשילין. וכי תימא אי הכי מאי טעמא דבית שמאי? שאני הטמנה דמוכחא מילתא דאדעתא דשבת קא עביד. ומשמע דרבא לית ליה הא דרב הונא. ואף על גב דתניא כוותיה דרב הונא, מאחר דרבא בתרא הוה ולא חש לה, אנן נמי לא חיישינן לה.

⁴³ או"ח תקכז, ב. וכתב המשנ"ב (ס"ק סא) שהאחרונים כתבו להקל כהרשב"א, ושכן דעת הב"י (ראה שעה"צ, אות פו). מקורות: מהר"ם (שו"ת, ח"ד, דפוס פראג, ס' שיז). רא"ש (ס' טז). הר"ן (יא א ברי"ף, ד"ה מתני' ג' דברים). רשב"א (חי' כ"א ב', ד"ה גמ' מי; עבוה"ק בית מועד ש"ד ס' ג).